

הכנסות והוצאות המוסדות הבנקאיים ב־1959

בשנת 1959 חל גידול רב ברווחי המוסדות הבנקאיים. הרווחים, לפני ניכוי מס הכנסה ומס רווחי חברות, הסתכמו ב־9.6 מיליון ל"י, והיו גבוהים ב־77.4 אחוזים, או ב־4.2 מיליון ל"י, מאשר ב־1958. פירוט ההכנסות וההוצאות לפי הסעיפים השונים, ניתן בלוח 3.

כל העלייה ברווחי המוסדות הבנקאיים מקורה למעשה בגידול רווחי הבנקים, בעוד שרווחי האגודות השיתופיות לאשראי כמעט שלא נשתנו. הרווחים הנקיים של הבנקים גדלו מ־4.6 מיליון ל"י ב־1958, ל־8.8 מיליון ל"י ב־1959¹. חלקם של הרווחים הנקיים, בהשוואה לסך כל ההכנסות של הבנקים, גדל מ־6.9 אחוזים, ל־10.4 אחוזים. שיעור הגידול בהון העצמי — 19.7 אחוזים — היה נמוך משיעור הגידול ברווחים, וחלה איפוא עלייה ניכרת בתמורה להון העצמי — מ־20.1 אחוזים ב־1958, ל־31.9 אחוזים ב־1959. אולם, מכיוון שיחס ההון לאמצעים האחרים של הבנקים הינו נמוך במיוחד, הרי שגם שינויים לא גדולים בהכנסות, עלולים להתבטא בתגודות ניכרות מאוד בתמורה להון העצמי; ויש להתייחס לפיכך בהסתייגות מסויימת לאינדקס זה, בתורת אינדיקטור לרווחיות הבנקים.

הכנסות הבנקים ב־1959 הסתכמו ב־84.3 מיליון ל"י, והיו גבוהות ב־17.6 מיליון ל"י, או ב־26.3 אחוזים מאשר ב־1958. לעומת זאת עלו ההוצאות באותה שנה ב־13.4 מיליון ל"י, או ב־21.6 אחוזים, והגיעו לסכום של 75.5 מיליון ל"י. הגידול בהכנסות מקורו בהרחבת היקף הפעולות הבנקאיות, ובעלייה של הריבית הדביטורית הממוצעת. למעלה ממחצית העלייה בהכנסות הבנקים באה, מהגידול ב־9 מיליון ל"י בהכנסות מריבית ועמלה על הלוואות ושטרות שנוכו. היתרה השנתית הממוצעת של סך כל ההלוואות גדלה ב־77.5 מיליון ל"י, או ב־14.9 אחוזים, ושער הריבית הדביטורית הממוצעת עלה מ־8.2 אחוזים ב־1958, ל־8.7 אחוזים ב־1959². כן עלו ב־3.3 מיליון ל"י ההכנסות מעמלה עבור שירותים בנקאיים. ההכנסות מהשקעות בניירות ערך ובחברות עזר עלו ב־2.2 מיליון ל"י. ההכנסות מפקדונות במוסדות בנקאיים ובבנק ישראל, מעסקות במטבע חוץ, מעסקי ביטוח, נאמנות וכד', עלו ב־3.1 מיליון ל"י.

הגידול בסך ההוצאות מורכב, מעלייה של 6.2 מיליון ל"י בריבית ששולמה על פקדונות, של 4.6 מיליון ל"י בתשלומי שכר ומשכורות ותשלומים נלווים, של 2.1 מיליון ל"י בהוצאות מינהליות ושל 0.5 מיליון ל"י בסעיפים אחרים. היתרה הממוצעת של סך כל הפקדונות גדלה ב־188.3 מיליון ל"י, והריבית הקרדיטורית הממוצעת עלתה מ־2.7 אחוזים ב־1958, ל־2.8 אחוזים ב־1959. הרחבת הפעולות הבנקאיות ופתיחת 35 סניפי בנקים חדשים, היו כרוכים בהגדלת מספר העובדים ב־578 איש, ובהגדלת ההוצאות המינהליות. כן חלה עלייה בשכר הממוצע: מספר העובדים גדל ב־10 אחוזים, אולם ההוצאות לתשלום משכורת ותשלומים נלווים, עלו ב־16 אחוזים. ההרחבה הניכרת בהיקף הפעולות, הגידול בהפרש שבין הריבית הדביטורית הממוצעת

¹ הרווחים של כל הבנקים המסחריים, פרט לבנק החקלאות — לפני ניכוי מס הכנסה ומס רווחי חברות.
² הריבית הדביטורית הממוצעת כוללת, גם את הריבית, הנמוכה יחסית, על הלוואות שניתנו באמצעות הבנקים מכספי פקדונות הממשלה למטרות פיתוח, למימון ייצוא ולהון חוזר לתעשייה ולחקלאות.

לוח 1

שערי ריבית ממוצעים במוסדות בנקאיים, 1958 ו-1959

ההפרש בין הריבית הדביטורית והקרדיטורית		ריבית קרדיטורית		ריבית דביטורית*		
1959	1958	1959	1958	1959	1958	
5.9	5.5	2.8	2.7	8.7	8.2	בנקים
6.4	6.6	3.1	3.1	9.5	9.7	אגודות שיתופיות לאשראי
5.9	5.6	2.9	2.8	8.8	8.4	כל המוסדות הבנקאיים

* הריבית הדביטורית נמוכה יותר אצל הבנקים בגלל המשקל הנבזר יותר של הלוואות מתוך פקדונות הממשלה, הניתנות בריבית נמוכה יחסית. ראה הערה 2 עמוד 83.

לוח 2

החלואה הממוצעת במוסדות הבנקאיים, 1958 ו-1959*

(סוף התקופה)

אחוז העלייה או הירידה (—) מ-1958 ל-1959	1959	1958	
			בנקים
21.8	718,710	589,971	יתרת ההלוואות (אלפי ל"י)
17.8	284,613	241,644	מספר הלקוחות
3.4	2,525	2,441	הלוואה ממוצעת (ל"י)
			אגודות שיתופיות לאשראי
9.0	85,083	78,050	יתרת ההלוואות (אלפי ל"י)
-9.4	111,478	123,015	מספר הלקוחות
20.3	763	634	הלוואה ממוצעת (ל"י)
			כל המוסדות הבנקאיים
20.3	803,793	668,021	יתרת ההלוואות (אלפי ל"י)
8.6	396,091	364,659	מספר הלקוחות
10.8	2,029	1,839	הלוואה ממוצעת (ל"י)

* אינו כולל אשראי לממשלה ונכיון משנה בבנק ישראל.

לריבית הקרדיטורית הממוצעת (מ-5.5 אחוזים ב-1958, ל-5.9 אחוזים ב-1959); וכן העלייה בגודל הממוצע של חשבונות ההלוואות והפקדונות¹, היו הגורמים העיקריים שפעלו להגדלת סכום הרווחים הנקיים של הבנקים.

לעומת הגידול הרב ברווחי הבנקים, לא חל שינוי בשנת 1959 ברווחים הנקיים של האגודות השיתופיות לאשראי, שהסתכמו ב-0.8 מיליון ל"י, לפני ניכוי מס הכנסה ומס רווחי חברות — סכום השווה לסך הרווחים בשנת 1958. אך יש לציין כאן שבמשך 1959 חדלו להתקיים 10 אגודות שיתופיות, מהן ארבע שהתמזגו עם אגודות אחרות, ושש — עם בנקים. חלקם של הרווחים הנקיים, בהשוואה לסך כל ההכנסות של האגודות, ירד מ-7.6 אחוזים בשנת 1958, ל-7.1 אחוזים בשנת 1959. התמורה להון העצמי ירדה מ-9.4 אחוזים ל-9.0 אחוזים. שיעורים אלה הינם נמוכים במידה ניכרת מאשר אצל הבנקים (ראה לוח 3).

נראה שהבנקים זכו באופן יחסי, בחלק גדול יותר של הגידול בפעילות הבנקאית במשך בשנת 1959, מאשר האגודות השיתופיות לאשראי. בעוד שהכנסות הבנקים גדלו ב-26.3 אחוזים, הסתכם הגידול בסך ההכנסות אצל האגודות ב-8.4 אחוזים בלבד. היתרה הממוצעת של סך כל הפקדונות גדלה אצל הבנקים ב-26.3 אחוזים, לעומת 13.8 אחוזים אצל האגודות. ואילו היתרה השנתית הממוצעת של סך כל ההלוואות גדלה אצל הבנקים ב-14.9 אחוזים, בעוד שאצל האגודות ב-5.2 אחוזים בלבד. כן חלה ירידה בהפרש שבין הריבית הדביטורית והקרדיטורית אצל האגודות, מ-6.6 אחוזים ב-1958, ל-6.4 אחוזים ב-1959. הריבית הקרדיטורית הממוצעת נשארה אומנם קבועה, אולם בריבית הדביטורית הממוצעת חלה ירידה מ-9.7 אחוזים, ל-9.5 אחוזים (ראה לוח 1).

הרכב ההכנסות וההוצאות של המוסדות הבנקאיים השתנה אך במעט בשנת 1959. בצד ההכנסות ירד חלקן של ההכנסות מריבית ועמלה מהלוואות, מ-65.6 אחוזים בשנת 1958 ל-62.6 אחוזים בשנת 1959, ואילו ההכנסות מהשקעות בניירות ערך עלו מ-3.5 אחוזים בשנת 1958, ל-5.1 אחוזים בשנת 1959. בצד ההוצאות בולטות הירידה בהוצאות על תשלומי שכר ומשכורת, מ-42.6 אחוזים בשנת 1958, ל-39.4 אחוזים בשנת 1959, וכן הגידול בתשלומי ריבית על פקדונות, מ-29.4 אחוזים בשנת 1958, ל-30.6 אחוזים בשנת 1959 (ראה לוח 4).

¹ הגודל הממוצע של הפקדונות עלה ב-9.1 אחוזים, ושל ההלוואות ב-3.4 אחוזים. הטיפול בחשבונות בעלי סכומים גדולים יותר מקטין את ההוצאות לכל לירה של פיקדון או הלוואה.

לוח 3

התחלקות ההכנסות וההוצאות של המוסדות הבנקאיים, 1958 ו-1959

(אלפי ל"י)

כל המוסדות הבנקאיים		אגודות שיתופיות לאשראי				בנקים			
אחוז העלייה או הירידה (-) מ-1958 ל-1959	1959	1958	אחוז העלייה או הירידה (-) מ-1958 ל-1959	1959	1958	אחוז העלייה או הירידה (-) מ-1958 ל-1959	1959	1958	
									הכנסות
18.3	59,849	50,606	3.2	7,874	7,628	20.9	51,975	42,978	ריבית ועמלה מהלוואות ושטרות שנוכו
24.2	18,834	15,168	24.0	1,956	1,577	24.2	16,878	13,591	עמלה בעד שירותים בנקאיים
38.4	7,154	5,169	6.6	883	828	44.5	6,271	4,341	ריבית מפקדונות במוסדות בנקאיים
									עיסקות מטבע חוץ, עיסקי נאמנות, ביטוח
40.5	4,122	2,934	6.5	115	108	41.8	4,007	2,826	והכנסות אחרות
33.8	645	482	—	—	—	33.8	645	482	חברות עזר
81.6	4,881	2,688	81.3	388	214	81.6	4,493	2,474	השקעות בניירות ערך
- 1.6	62	63	120.0	22	10	-24.5	40	53	מכירת נכסים (נייד ולא נייד)
23.9	95,547	77,110	8.4	11,238	10,365	26.3	84,309	66,745	סך כל ההכנסות
									הוצאות
14.5	37,647	32,876	4.3	4,482	4,298	16.0	33,165	28,578	שכר, משכורת ותשלומים נלווים
29.1	29,281	22,689	12.5	3,540	3,148	31.7	25,741	19,541	ריבית ששולמה על פקדונות
22.1	12,977	10,625	17.9	1,433	1,215	12.3	11,544	9,410	הוצאות מינהליות
15.6	1,132	979	48.2	283	191	7.7	849	788	ריבית ועמלה ששולמו למוסדות בנקאיים

- 1.7	968	985	-2.6	231	312	9.5	737	673	ריבית ששולמה על איגרות חוב ועל הלוואות
18.9	1,810	1,522	33.6	179	134	17.5	1,631	1,388	פחת
-14.3	455	531	11.3	59	53	-17.2	396	478	חובות רעים והפרשות לחובות רעים
12.9	1,694	1,501	2.2	230	225	14.7	1,464	1,276	מסים ותרומות
19.9	85,964	71,708	9.0	10,437	9,576	21.6	75,527	62,132	סך כל ההוצאות
77.4	9,583	5,402	1.5	801	789	90.4	8,782	4,613	רווחים *
15.9	36,446	31,440	6.2	8,930	8,410	19.7	27,516	22,991	הון עצמי **
24.8	1,019,378	817,014	13.8	115,870	101,790	26.3	903,508	715,224	פקדונות **
13.6	681,812	600,288	5.2	82,888	78,828	14.9	598,924	521,458	הלוואות **
8.7	7,299	6,713	0.8	963	955	10.0	6,336	5,758	עובדים ***
									תחשיבים (אחוזים)
	26.3	17.2		9.0	9.4		31.9	20.1	התמורה להון העצמי = $\frac{\text{רווחים}}{\text{הון עצמי}}$
	10.0	7.0		7.1	7.6		10.4	6.9	חלק הרווחים בהכנסות = $\frac{\text{רווחים}}{\text{הכנסות}}$
	8.8	8.4		9.5	9.7		8.7	8.2	שער ריבית דביטורית = $\frac{\text{הכנסות מריבית ועמילות על הלוואות}}{\text{הלוואות}}$
	2.9	2.8		3.1	3.1		2.8	2.7	שער ריבית קרדיטורית = $\frac{\text{תשלומי ריבית}}{\text{פקדונות}}$
	14.0	12.8		13.6	13.1		14.1	12.8	הכנסות ליחידת הלוואה = $\frac{\text{הכנסות}}{\text{הלוואות}}$
	12.6	11.9		12.6	12.1		12.6	11.9	הוצאות ליחידת הלוואה = $\frac{\text{הלוואות}}{\text{הוצאות}}$

* לפני ניכוי מס הכנסה ומס רווחי חברות.
 ** ממוצע שנתי; סכום סעיף זה במאות, בסוף כל חודש, מחולק ב-12.
 *** מספר העובדים בראשית השנה והמספר בסוף השנה מחולק ב-2.

לוח 4

הכנסות והוצאות המוסדות הבנקאיים, 1958-1959

(אחוזים)

כל המוסדות הבנקאיים		אגודות שיתופיות לאשראי		בנקים		הסעף
1959	1958	1959	1958	1959	1958	
הכנסות						
62.6	65.6	70.1	73.6	61.6	64.4	ריבית ועמלה מהלוואות ושטרות שנוכו
19.7	19.7	17.4	15.2	20.0	20.4	עמלה בעד שירותים בנקאיים
7.5	6.7	7.9	8.0	7.4	6.5	ריבית מפקדונות במוסדות בנקאיים
						עיסקות מטבע חוץ, עיסקי נאמנות,
4.3	3.8	1.0	1.0	4.8	4.2	ביטוח והכנסות אחרות
0.7	0.6	—	—	0.8	0.7	חברות עזר
5.1	3.5	3.4	2.1	5.4	3.7	השקעות בניירות ערך
0.1	0.1	0.2	0.1	—	0.1	מכירת נכסים (נייד ולא נייד)
100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0	סך כל ההכנסות
הוצאות						
39.4	42.6	39.9	41.5	39.3	42.8	שכר, משכורת ותשלומים נלווים
30.6	29.4	31.5	30.4	30.5	29.3	ריבית ששולמה על פקדונות
13.6	13.8	12.8	11.7	13.7	14.1	הוצאות מינהליות
1.2	1.3	2.5	1.8	1.0	1.2	ריבית ועמלה ששולמו למוסדות בנקאיים
1.0	1.3	2.1	3.0	0.9	1.0	ריבית ששולמה על איגרות חוב ועל הלוואות
1.9	2.0	1.6	1.3	1.9	2.1	פחת
0.5	0.7	0.5	0.5	0.6	0.7	חובות רעים והפרשות לחובות רעים
1.8	1.9	2.0	2.2	1.7	1.9	מסים ותרומות
90.0	93.0	92.9	92.4	89.6	93.1	סך כל ההוצאות
10.0	7.0	7.1	7.6	10.4	6.9	רווחים*

* לפני ניכוי מס הכנסה ומס רווחי חברות.

לוח 5

הכנסות, הוצאות ורווחים של המוסדות הבנקאיים, 1950-1959

(אלפי ל"י)

(סוף התקופה)

אחוז הרווחים		הון עצמי	רווחים	הוצאות	הכנסות	השנה
מההכנסות	מההון העצמי					
בנקים						
31.9	43.9	4,601	2,022	4,320	6,342	1950
32.8	44.4	6,823	3,027	6,190	9,217	1951
24.4	38.9	8,478	3,301	10,224	13,525	1952
21.8	43.8	9,734	4,263	15,337	19,600	1953
19.5	42.5	12,269	5,216	21,511	26,727	1954
13.6	32.3	14,453	4,664	29,667	34,341	1955
11.3	27.3	17,296	4,714	37,002	41,716	1956
6.0	15.6	20,575	3,205	49,929	53,134	1957
6.9	20.1	22,991	4,613	62,132	66,745	1958
10.4	31.9	27,516	8,782	75,527	84,309	1959
אגודות שיתופיות לאשראי						
11.2	12.6	8,202	1,033	8,220	9,253	1955
8.0	9.1	9,729	883	10,189	11,072	1956
8.6	9.9	7,941	783	8,365	9,148	1957
7.6	9.4	8,410	789	9,576	10,365	1958
7.1	9.0	8,930	801	10,437	11,238	1959
כל המוסדות הבנקאיים						
13.1	25.1	22,655	5,697	37,887	43,594	1955
10.6	20.1	27,025	5,597	47,191	52,788	1956
6.4	14.0	28,516	3,988	58,294	62,282	1957
7.0	17.2	31,440	5,402	71,708	77,110	1958
10.0	26.3	36,446	9,583	85,964	95,547	1959

* כולל ממוצע חודשי של ההון הנספד וקרן שמורה; אינו כולל את הונם של הבנקים הזרים.